

e-mail: o.petrushka@tneu.edu.ua

Петрушка О.В., к.е.н., старший викладач

**РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ
У РОЗВИТКУ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Петрушка Е.В., к.э.н., старший преподаватель

**РОЛЬ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ
В РАЗВИТИИ ПЕНСИОННОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ**

Petrushka O.V., Ph.D., Lector

**ROLE OF POPULATION FINANCIAL LITERACY IN THE
DEVELOPMENT OF PENSION SYSTEM OF UKRAINE**

Фінансова грамотність дає можливість громадянам бути освіченими у різного роду економічних питаннях та керувати своїм матеріальним благополуччям. І навпаки, відсутність елементарних фінансових знань і навичок обмежує можливості людей щодо прийняття правильних рішень для забезпечення свого добробуту.

Неосвіченість і недовіра громадян до фінансових ринків, нерозуміння контрактних відносин, базових основ фінансів також стримують розвиток підприємницької діяльності та малого бізнесу. Сталий розвиток економіки залежить не тільки від впровадження більш ефективних виробничих і фінансових технологій, але і від того, наскільки населення здатне їх використовувати.

Сучасна ринкова економіка передбачає широку участь населення в інвестиційних, страхових та іпотечних схемах, що допомагають вирішити питання пенсійного накопичення, соціального і медичного страхування, освіти і житла. Збільшення і раціональне використання заощаджень забезпечує більш високий рівень економічної і соціальної стабільності та одночасно створює основи стійкості фінансової системи і макроекономічної збалансованості. Активна ощадна поведінка населення, використання накопичувальних і страхових інструментів передбачає досить високий рівень фінансової грамотності, який дозволяє громадянам активно взаємодіяти з фінансовими

інститутами, широко використовувати продукти банківського і страхового сектора, системи пенсійного страхування.

Розвиток фінансової грамотності є важливим напрямком зміцнення середнього класу, ощадної поведінки населення як основи макроекономічної стабільності і розвитку сучасного фінансового сектора.

У довгостроковому плані місце фінансової грамотності населення визначається зростанням значення індивідуальних фінансових рішень у забезпеченні особистого добробуту на всіх етапах життєвого циклу – при отриманні освіти, створенні сім'ї, народженні дітей, забезпеченні домогосподарства житлом, зміні сфери діяльності і закінченні трудової діяльності, виході на пенсію тощо [1].

Однією із основних проблем реалізації пенсійної реформи в Україні, на нашу думку, є низький рівень фінансової грамотності населення та відсутність довіри до фінансових інститутів. У нашому суспільстві спостерігається домінування переконань, що відповідати за гідне забезпечення добробуту громадян у старості має переважно держава. Таке становище є незмінним упродовж останніх років, що негативно впливає на розвиток багаторівневої системи пенсійного страхування в Україні.

Доволі високий рівень покладання людей обов'язку на державу щодо пенсійного забезпечення спостерігається в умовах низької довіри людей до органів державного управління. Це підтверджує несформованість у суспільстві правил поведінки, що відповідають ринковим принципам. Відповідно до усталених правил поведінки, переважна більшість населення (76%) очікує, що державна пенсія буде основним джерелом доходу після виходу на пенсію. Водночас 41% опитаних громадян нашої держави стверджує, що не матимуть достатнього доходу після виходу на пенсію, а ще 29% вважають, що найімовірніше не матимуть такого джерела, і лише 5% сподівається на належний рівень доходу [2]. Таким чином, можна говорити про те, що в нашій країні відсутні дієві інституції, які б спонукали людей до ефективного забезпечення матеріальними ресурсами у непрацездатний період. Зрозуміло, що

значною мірою така ситуація спричинена загалом скрутним матеріальним становищем чималої частини працюючого населення. Проте невирішеність проблеми значного відсторонення громадськості від завдання власного забезпечення матеріальними ресурсами на належному рівні створює значні перешкоди на шляху розвитку в Україні державного пенсійного страхування.

За даними досліджень Агентства міжнародного розвитку (USAID) можна зробити висновок, що в Україні більшість громадян не володіють достатньою інформацією стосовно змін у пенсійній системі; серед населення існує сильний спротив підвищенню пенсійного віку; люди мало поінформовані щодо діяльності приватних фінансових установ – недержавних пенсійних фондів, які відіграють важливу роль у поступовому впровадженні накопичувального рівня пенсійної системи [2].

Низький рівень фінансової грамотності населення в Україні зумовлений відсутністю навчання дітей у школах основам фінансової грамотності, неналежним забезпеченням достовірною інформацією про всіх учасників фінансового ринку, обмеженістю доступу до фінансового консультування [3].

Методом підвищення фінансової грамотності громадян, на нашу думку, є впровадження системи інформування населення про стан та перспективи розвитку як державного, так і недержавного пенсійного забезпечення. Таку програму варто реалізовувати у тісній співпраці з приватними установами фінансового сектору, яким необхідно зробити певні кроки для посилення довіри у суспільстві до їх діяльності та навчання громадян щодо можливостей для заощаджень та інвестування тимчасово вільних коштів і отримання більшого доходу після виходу на пенсію. До освітніх та інформаційних програм, спрямованих на покращення обізнаності українців у питання пенсійного забезпечення, слід долучитися різного роду міжнародним організаціям, які власним позитивним досвідом сприятимуть зростанню фінансової грамотності населення України. Особливо активно такі заходи необхідно проводити для молоді, оскільки саме вони у майбутньому будуть основними учасниками пенсійного страхування і саме на них орієнтована

пенсійна реформа. Тому наскільки вони будуть фінансово грамотними, настільки вони зможуть забезпечити свою старість.

На сучасному етапі було б доцільним прийняття на рівні держави програми підвищення рівня фінансової грамотності населення України та обізнаності споживачів фінансових послуг, яка б визначила основні завдання та функції її учасників, а також сприяла динамічному розвитку недержавного пенсійного забезпечення, яке в майбутньому дасть можливість зменшити навантаження на накопичувальний рівень пенсійної системи.

Література:

1. Блискавка О., Зеленцова А. Фінансова грамотність населення та розвиток національної економіки / О.Блискавка, А.Зеленцова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/159.htm.
2. Офіційний сайт – USAID (FINREP) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.finrep.kiev.ua>.
3. Пенсійна реформа в Україні: дослідження суспільної думки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pension.kiev.ua/files/pension>.